

Warszawa, 13.02.2024 r.

AI/DP/02/24/55

Szanowny Pan
Adam Bodnar
Minister Sprawiedliwości

Ministerstwo Sprawiedliwości
Al. Ujazdowskie 11
00-950 Warszawa

Petycja w interesie publicznym w sprawie zmiany prawa i zastąpieniu znamion, których wykazanie jest potrzebne do udowodnienia przestępstwa zgwałcenia na znamię braku swobodnej zgody osoby pokrzywdzonej

Petycja

Na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach (Dz.U. 2018 poz. 870 ze zm.) w imieniu organizacji pozarządowej Amnesty International Polska działającej w celu ochrony praw człowieka, wnoszę petycję w interesie publicznym zwracając się o:

- nowelizację:

1. art. 197§ 1-2 k.k. stanowiącego, że:

„§ 1. Kto przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza inną osobę do obcowania płciowego, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15. § 2. Jeżeli sprawca, w sposób określony w § 1, doprowadza inną osobę do poddania się innej czynności seksualnej albo wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.”

2. art. 198 k.k. stanowiącego, że:

„Kto, wykorzystując bezradność innej osoby lub wynikający z upośledzenia umysłowego lub choroby psychicznej brak zdolności tej osoby do rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swoim postępowaniem, doprowadza ją do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.”

3. art. 199 § 1-2 k.k. stanowiącego, że:

„§ 1. Kto, przez nadużycie stosunku zależności lub wykorzystanie krytycznego położenia, doprowadza inną osobę do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia

wolności do lat 3. § 2. Jeżeli czyn określony w § 1 został popełniony na szkodę małoletniego, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.”

w taki sposób by w.w. przepisy kształtowały znamiona przestępstwa zgwałcenia, w ten sposób, że uznawałyby one, że do popełnienia stypizowanych w tych przepisach przestępstw dochodzi w sytuacji, gdy obcowanie płciowe lub inna czynność seksualna ma miejsce w sytuacji braku swobodnej zgody osoby pokrzywdzonej, tym samym nie uzależniając znamion przestępstwa zgwałcenia od ustalenia konkretnego sposobu działania sprawcy.

Uzasadnienie

Prawo, które obowiązuje w Polsce, uznaje, że do gwałtu dochodzi przede wszystkim wtedy, gdy występuje przemoc, a sprawiedliwości łatwiej jest dochodzić osobie, która wyraziła w tej sytuacji głośny i wyraźny sprzeciw. Ta definicja powoduje, że trudniej jest ścigać gwałty w sytuacjach, w których sprzeciw nie został wyrażony ze względu na strach, czy „obowiązek” w formalnych związkach, w których pytanie o zgodę może wydawać się niepotrzebne. Statystycznie najczęściej tego typu przemocy doznają kobiety: 5% kobiet doświadczyło przemocy seksualnej, 33% kobiet doświadczyła jakiegokolwiek formy molestowania seksualnego, a jedynie 10% kobiet zgłasza doświadczenie przemocy seksualnej na policję¹.

Wprowadzenie zmiany definicji zgwałcenia pozwoliłoby osiągnąć stan zgodny z ratyfikowaną przez Polskę Konwencją o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (Konwencją Stambulską). Standard przedstawiony w Raporcie wyjaśniającym do Konwencji Stambulskiej w zakresie zgwałcenia wskazuje na konieczność wyekspozowania znamienia swobodnej zgody jako warunku penalizacji „przemocy seksualnej, w tym gwałtu”. Polskie regulacje wykazują zasadnicze różnice w stosunku do rozwiązań z Konwencji Stambulskiej – znamię swobodnej zgody nie jest wyłącznym warunkiem odpowiedzialności karnej za przestępstwo zgwałcenia. Przedmiotem dochodzenia w sprawach dotyczących przemocy seksualnej jest przede wszystkim sposób działania sprawcy doprowadzający osobę pokrzywdzoną do „obcowania płciowego” lub „innej czynności seksualnej”.

W ocenie GREVIO, czyli organu skupiającego niezależnych ekspertów opiniujących czy Konwencja Stambulska jest właściwie implementowana przez państwa-sygnatariuszy, pełna implementacja postanowień art. 36 Konwencji Stambulskiej w zakresie znamion przestępstwa zgwałcenia wymaga uzależnienia penalizacji wyłącznie od wykazania, że do obcowania płciowego lub innej czynności seksualnej doszło w sytuacji braku swobodnej zgody osoby pokrzywdzonej².

Rozwiązanie przyjęte w Konwencji Stambulskiej jest spójne z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. W sprawie M.C. przeciwko Bułgarii, Trybunał ustalił, że z art. 3 i art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (EKPC) wynikają pozytywne obowiązki państwa

¹ Amnesty International, <https://www.amnesty.org.pl/kampania-tak-to-milosc/>

² GREVIO, Baseline Evaluation Report Malta, 23 Listopada 2020, <https://rm.coe.int/grevio-inf-2020-17-malta-final-report-web/1680a06bd2>

w zakresie odpowiedniego ukształtowania m.in. znamion przestępstwa zgwałcenia, na takie które umożliwiają efektywne ściganie sprawców i prowadzenie postępowań. ETPC wskazał, że ocena tego czy doszło do przestępstwa zgwałcenia powinna być oparta na tym czy do czynu doszło w przypadku braku swobodnej zgody osoby pokrzywdzonej³.

Zmiana prawa w zakresie zmiany definicji zgwałcenia posiada szerokie poparcie społeczne. W 2020 roku Amnesty International przeprowadziło badanie opinii publicznej, z którego wynika, że 70,1% ankietowanych poparłoby zmianę prawa, która zmieniałaby definicję gwałtu na taką, która uznałaby każdy akt seksualny bez zgody drugiej osoby za przestępstwo⁴. Amnesty International skierowało również w tym temacie do Ministerstwa Sprawiedliwości petycję podpisaną przez ponad 61 tys. osób. Listę podpisów załączamy również do tej petycji.

Potrzebujemy zmiany prawa, aby lepiej chronić osoby pokrzywdzone przemocą seksualną i zakończyć bezkarność jej sprawców.

Anna Kulikowska

Wicedyrektorka

Stowarzyszenia Amnesty International

Załączniki:

1. Odpis z KRS
2. Upoważnienie dla Wicedyrektorki Amnesty International
3. Lista podpisów pod petycją Amnesty International wzywająca Ministra Sprawiedliwości do zmiany definicji gwałtu tak, by seks bez zgody uznawany był za gwałt, bez względu na to, czy kobieta stawiała opór.
4. Opinia prawna Kancelarii Wardyński i Wspólnicy nt. konieczności implementacji art. 36 ust. 1 i 2 Konwencji o przeciwdziałaniu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet (Konwencja stambulska) w zakresie znamienia braku zgody na obcowanie płciowe lub inną czynność seksualną do polskiego porządku prawnego.

³ Europejski Trybunał Praw Człowieka, M.C p. Bułarii (39272/98), 4 grudnia 2003, <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22003-883968-908286%22%5D%7D>

⁴ SW Research dla Amnesty International, marzec 2020, <https://www.amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2023/02/PDF-tak-to-milosc-badanie-1.pdf>